

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Strategisk miljøvurdering Natura 2000-plan 2022-2027

**Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og
Kærgård Klitplantage**

Natura 2000-område nr. 84

Habitatområde H73

Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Sydjylland

Forsidefoto:

Klitlandskab i området.

Fotograf: Miljøstyrelsen Sydjylland

ISBN: 978-87-7564-789-7

Indhold

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027	4
1.1 Ikke teknisk resumé.....	5
1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer	5
1.2.1 Anden lovgivning	7
1.2.2 Andre relevante planer	7
1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ	9
1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen.....	9
1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet	15
1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed.....	15
1.4.2 Befolkningen	15
1.4.3 Menneskets sundhed	16
1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer	16
1.4.5 Materielle goder og kulturarv	16
1.4.6 Landskab.....	17
1.4.7 Arter	17
1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater	17
1.5 Eksisterende miljøproblemer	18
1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området	19
1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål.....	19
1.7 Planens indvirkning på miljøet.....	20
1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet	28
1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	29
1.10 Overvågning	30

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027

Den enkelte Natura 2000-plan er ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurderinger af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) underlagt krav om miljøvurdering. SMV rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af lovens bilag 4.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem kommunale og andre ansvarlige myndigheders handleplaner, der har fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen. Der kan således ikke i forbindelse med den statslige plan foretages en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da de statslige Natura 2000-planer ikke fastlægger, hvor den konkrete indsats skal gennemføres.

Natura 2000-område nr. 84 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage er udpeget som habitatområde nr. 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage samt fuglebeskyttelsesområde nr. 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og fuglebeskyttelsesområde nr. 56 Fiilsø.

Natura 2000-området er ikke placeret nær den danske grænse, men udpegningsgrundlaget for de to fuglebeskyttelsesområder indeholder en række træk- og ynglefugle, som bevæger sig på tværs af landegrænserne. De to fuglebeskyttelsesområder har national og international betydning som levested for en række ynglefuglearter, der enten er kolonirugende eller tilknyttet rørskove, pilekrat eller heder. Af arter kan nævnes tinksmed, natravn, blåhals, dværgterne, hedelærke, rødrygget tornskade og fjordterne. Derudover en række trækfugle der enten er tilknyttet vandområderne eller de terrestriske områder. Af arter kan nævnes sangsvane, kortnæbbet gås, krikand, pibesvane, grågås og spidsand. Derudover er plettet rørvagtel, rørhøg, trane og klyde på udpegningsgrundlaget.

Tilstanden af levestederne for klyde sikres, således at 75% af de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet, hvilket også vil være til gavn for fjordterne.

Den grundlæggende og specifikke indsats på at forbedre naturtilstanden på hedearealerne forventes at være positiv for flere af arterne på udpegningsgrundlaget og indsatsen med at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje bør være til gavn for tinksmed og trane.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består således af tiltag, som vurderes at kunne påvirke lokalt såvel som på nationalt og internationalt plan. På baggrund af dette vurderes det derfor, at planen har grænseoverskridende påvirkning for træk- og ynglefugle.

Planen indeholder ikke indsatser, som vurderes at have en grænseoverskridende effekt for odder.

Området er ikke geografisk forbundet med områder, herunder Natura 2000-områder, i udlandet. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består udelukkende af tiltag, som i forhold til områdets naturtyper, vurderes at kunne påvirke lokalt. Det vurderes derfor ikke, at Natura 2000-planen har grænseoverskridende påvirkning ud over de ovenfor beskrevne fugle.

1.1 Ikke teknisk resumé

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter, fugle og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover har de planlagte indsatser en positiv effekt for den øvrige natur, fugle og arter, der findes i området, og Natura 2000-planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen har fokus på, at sikre synergieffekter, skabe større sammenhæng i naturen, og sikre en mere naturlig dynamik i områderne f.eks. ved genskabelse af hensigtsmæssig hydrologi, udtagning af lavbundslande, udvidelse af arealer med urørt skov, samt et særligt fokus på at sikre hedearealer en grundlæggende indsats. Mere sammenhæng i naturen kan bl.a. realiseres vha. tilskudsordninger til sikring af pleje, udlægning af urørt skov, samt omlægning af lavbundsarealer til naturarealer. Udtagning af lavbundsarealer vil desuden sikre, at CO₂ bindes i jorden, og indsatsen forventes dermed have en positiv klimaeffekt. Samtidig kan udtagning af lavbundslande potentielt have en positiv effekt på en række fugle bl.a. pibesvane og sangsvane, samt for odder. Desuden kan det medføre udpining af jordbunden, til gavn for arter tilknyttet næringsfattige forhold.

Gennemførelse af indsatserne vil potentielt kunne have en positiv påvirkning på søer og vandløb i og omkring Natura 2000-området. Dermed kan indsatserne potentielt bidrage, til realisering af vandområdeplanen for området, i form af udledning af en lavere mængde næringsstoffer til vandmiljøet.

Indsatserne beskrevet i planen kan også være medvirkende til, at øge landskabsværdien ved, at skabe vilkår for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper. Planen vil potentielt give befolkningen adgang til en mere varieret og spændende natur, og kan indirekte bidrage positivt til menneskers sundhed gennem et større incitament til rekreative aktiviteter, samt forbedring af områdets biodiversitet, og genskabelse af mere robuste økosystemer. Desuden kan Natura 2000-planens indsatser modvirke tilgroning af fortidsminder, og dermed medvirke til at sikre kulturarven.

Natura 2000-planen for området beskriver overordnet set en plejeindsats, som skal medvirke til, at sikre levesteder og raste- og ynglesteder for fugle på udpegningsgrundlaget. Tilstanden af levestederne for klyde sikres, således at 75% af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand, i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet. En realisering af indsatsprogrammet sikrer synergi til evt. indsatser for øvrige naturtyper, og levesteder for arter såsom fjordterne som er på udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-planens gennemførelse vurderes, at komplimentere og understøtte de eksisterende fredninger og andre igangværende plejeforanstaltninger i Natura 2000-området. Realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning, i samspil med konkrete projekter samt vandområdeplanen for området.

1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af målsætninger for det enkelte Natura 2000-område og områdets udpegningsgrundlag, samt et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse i planperioden 2022-2027. Målsætningerne består af overordnede målsætninger for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Retningslinjerne om naturområdernes forvaltning i indsatsprogrammet, har både konkret og generel karakter. Endelig indeholder Natura 2000-planen et oversigtsskema, der viser naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Hovedformål

For området findes følgende overordnede målsætninger i forslag til Natura 2000-planen.

- Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.
- At sikre de store områder med karakteristisk klit- og hedenaturtyper, samt de store søer. Området skal sikre gode levesteder for områdets træk- og ynglefugle.
- At sikre arealerne for områdets lysåbne naturtyper og skovnaturtyperne og sikre deres funktion som levesteder for dyre- og fuglearterne på udpegningsgrundlagene.
- At områdets forekomster af grå/grøn klit (2130), klithede (2140), tørvelavning (7150), klitlavning (2190), hvid klit (2120), havtornklit (2160), grårisklit (2170) og tidvisvåd eng (6410) prioriteres højt, da de i området udgør en meget stor andel af arealet med naturtypen på biogeografisk niveau. Endvidere er flere af naturtyperne levested for tinksmed.
- At levestederne for plettet rørvagtel prioriteres højt, sikres og om nødvendigt udvides.
- Natura 2000-området bliver et godt levested både for internationalt vigtige forekomster af trækkende vandfugle som pibesvane, sangsvane, kortnæbbet gås, grågås og spidsand.
- Naturtypen skovklit (2180) har stærkt ugunstig bevaringsstatus og er desuden en sjælden naturtype i Danmark, derfor øges arealet. Dette kan ske via drifts- og plejetiltag på allerede eksisterende egnede bevoksninger, således at bevoksningerne på sigt vokser ind i skovnaturtypen.
- At enebærklit (2250) sikres fordi typen er en sjælden naturtype og optræder med biogeografisk stor forekomst i området.
- Naturtyperne våd hede (4010), surt overdrev (6230) og rigkær (7230) har stærkt ugunstig bevaringsstatus. Surt overdrev (6230) er prioriteret i EU. Disse naturtyper prioriteres derfor højt i området.
- Sønaturtyperne søbred med småurter (3130), kransnålalge-sø (3140), næringsrig sø (3150) og brunvandet sø (3160) har stærkt ugunstig bevaringsstatus og sikres.
- En udvidelse af arealet med tørvelavning ved plejeindgreb i arealer med klitlavning prioriteres for at øge artsdiversiteten i klitlavningerne generelt.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Den økologiske integritet sikres derudover god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

1.2.1 Anden lovgivning

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Det vil sige, at alle myndigheder skal lægge Natura 2000-planen til grund i arealdrift på egne arealer, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt. Offentlige lodsejere er bundet af planens målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På lovområder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, kan der følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., på grundlag af konsekvensvurderinger, hvor dette er nødvendigt i henhold til lovgivningen herom. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan kræves tilladelse eller godkendelse efter anden lovgivning.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte Natura 2000-planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering.

1.2.2 Andre relevante planer

Anden generations Natura 2000-planer for 2016-2021 blev vedtaget i april 2016, og de opfølgende kommunale handleplaner blev endeligt vedtaget i foråret 2017.

Første generations Natura 2000-planer (2010-2015) fastlagde rammerne for en række grundlæggende indsatser, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Disse indsatser blev fastholdt og videreført i anden generations Natura 2000-planer (2016-2021). I tredje generation Natura 2000-planer igangsættes nye indsatser med særlig fokus på fortsat pleje til sikring af beskyttede naturtyper, fugle og arter, sikring af naturlig dynamik og større sammenhængende arealer fx udlægning af arealer til urørt skov, udtagning af lavbundsjord og ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi.

Natura 2000-planer, som omfatter fredskovpligtige arealer, og dermed er omfattet af skovloven, skal revideres med 12 års mellemrum, jf. skovlovens § 16, stk. 2. Det betyder således, at Natura 2000 skovplanerne, som er en del af 1. generations Natura 2000-planer, er gældende fra 2010 til udgangen af 2021 og at der i forbindelse med udarbejdelse af tredje generations Natura 2000-planer, også vil ske en revision af den del af Natura 2000-planerne, som omfatter fredsskovpligtige arealer.

Vandområdeplaner og EU's havstrategi

Natura 2000-området ligger i Varde Kommune og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Vandområdets økologiske og kemiske tilstand fremgår af vandområdeplanen for området.

For de Natura 2000-områder som også er omfattet af en vandområdeplan og Danmarks Havstrategi, er målsætninger og retningslinjer for indsatser om vandkvalitet, næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, hydrologi og fysiske forhold samlet i vandområdeplanen og/eller i basisanalysen med tilhørende indsatskatalog og havstrategien. Disse mål og indsatser vil bidrage til at forbedre vandmiljøet og vandkvaliteten i Natura 2000-områderne og understøtte Natura 2000-planens målsætninger.

Landsplandirektiver og kommuneplaner

Natura 2000-områderne, der er udpeget i medfør af miljømålsloven, skal fremgå af landsplandirektiver og kommuneplaner. I henhold til Bekendtgørelse om planlægning nr. 1157 af 1. juli 2020, må kommuneplaner ikke stride mod en Natura 2000-plan, jf. lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), en handleplan efter samme lovs § 46 a eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, eller stride mod en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove. Af redegørelsen til planforslag, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for et Natura 2000-områdes forvaltning, skal jf. bekendtgørelse om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, indgå en vurdering af planforslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Klimasikring

Regeringen har i december 2012 udgivet en handlingsplan for klimasikring af Danmark. Planen indeholder en lang række regeringsinitiativer, der skal medvirke til at skabe bedre rammer for klimatilpasningen lokalt. De enkelte kommuner har udarbejdet en klimatilpasningsplan. En vurdering af samspelet mellem den kommunale klimatilpasningsplan og Natura 2000-planen forudsætter kendskab til, hvor de forudsatte indsatser i Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført sammenholdt med de indsatser, der skal gennemføres som led i klimatilpasningsplanen.

Kommunal klimatilpasningsplan

Såfremt konkrete projekter som led i den kommunale klimatilpasningsplan kan påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering af projektet, inden det kan gennemføres. Dette gælder dog ikke, hvis projektet gennemføres som led i Natura 2000-planen og dermed har som delformål at sikre, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus.

Natur- og Biodiversitetspakke

I december 2020 blev der indgået aftale om Natur- og biodiversitetspakken, som har til formål at fremme natur og biodiversitet i Danmark og bidrage til at bremse naturens tilbagegang. Natur- og biodiversitetspakken skal gennemføres i perioden 2021-2024. Med Natur- og Biodiversitetspakken er der bl.a. afsat midler til udpegning af naturnationalparker, udlægning af urørt skov, forbedring af havmiljøet og udarbejdelse af strategi for forvaltning af truede arter.

Det fremgår af Lov om naturnationalparker, at ansøger, i forbindelse med ansøgningsfasen til etablering af naturnationalparken, skal udarbejde en projektbeskrivelse for etablering af naturnationalparken, samt en forvaltningsplan for området. Planen skal tage højde for internationale naturbeskyttelsehensyn, herunder skal det fremgå af redegørelsen, om forvaltningsplanens gennemførsel er afhængig af tilladelser, godkendelser eller dispensationer ligesom der skal indgå en beskrivelse af nuværende status for naturen i området. Forvaltningsplanen er tiltænkt at skulle sikre en vildere naturforvaltning, bl.a. i Natura 2000-områder. Det fremgår i den forbindelse af lov om naturnationalparker, at det forudsættes, at den vildere naturforvaltning er i overensstemmelse med bevaringsmålsætninger i Natura 2000-planen for berørte områder.

Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af §3-arealer

Pr. 1. juli 2022 træder et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-arealer i kraft. Forbuddet vil gælde alle arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3 og vil i praksis hovedsageligt have betydning for ferske enge og strandenge, hvor der i dag kan være en lovlig drift med sprøjtning, gødskning og/eller omlægning. For de øvrige § 3-beskyttede naturarealer gælder der som udgangspunkt allerede et sådant forbud. En delmængde af de § 3 strandenge kan også være kortlagt som habitatnatur, mens de ferske enge ikke har en tilsvarende habitatnaturtype. Lovændringen forventes at have en gavnlig synergieffekt på Natura 2000-områderne, herunder evt.

fugle og arter på udpegningsgrundlaget, samt de kortlagte habitatnaturtyper, både i form af en direkte effekt på de kortlagte strandenge og indirekte ved at mindske eventuel randpåvirkning.

1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nulalternativ

I basisanalysen, der danner grundlag for Natura 2000-planen, er der foretaget en nærmere gennemgang af den nuværende naturtilstand i området.

1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen

Naturtilstanden for de lysåbne naturtyper er overvejende god, men der er også en del arealer i moderat naturtilstand. De primære trusler mod de lysåbne naturtyper i området vurderes at være begyndende tilgroning med vedplanter, herunder invasive nåletræer, samt tilgroning med høje urter og græsser, og i mindre grad afvanding af vådbundsnaturtyperne.

Naturtilstanden for forklit (2110) er god, grundet en sparsom vegetation (karakteristisk for naturtypen) og ingen tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Hovedparten af arealerne med hvid klit (2120) er i god naturtilstand, og ca. 10% af arealerne er i høj naturtilstand. Arealerne i høj naturtilstand er generelt karakteriseret ved en god artssammensætning med mange positive arter. Arealerne i moderat og ringe naturtilstand er generelt karakteriseret ved at have forekomst af invasive arter. Der er kun et enkelt areal i ringe naturtilstand, primært på grund af en artssammensætningen med færre positive arter.

Omtrent halvdelen af arealerne med grå/grøn klit (2130) er i god naturtilstand. Disse arealer er generelt karakteriseret ved at have bedre artssammensætning end de øvrige arealer, som er i moderat tilstand.

For klithede (2140) er omkring tre fjerdedele af arealerne i god naturtilstand. De resterende arealer er primært i moderat naturtilstand, men enkelte arealer er i høj og ringe naturtilstand. Arealerne med klithede i god og høj naturtilstand er generelt karakteriseret ved at have mange positive arter og naturlig dynamik. Arealerne i moderat naturtilstand har lidt færre af de positive arter, og den naturlige dynamik er i højere grad hæmmet. Andelen af vedplanter og invasive arter er meget begrænset på størstedelen af arealerne, dog er der på en mindre del et begyndende problem med tilgroning.

Arealerne med havtornklit (2160) er overvejende i god naturtilstand, et areal er i høj naturtilstand. Den gode til høje naturtilstand skyldes bl.a., at der er naturlig dynamik, at der ingen eller få invasive arter er, og at der er en høj dækning af den naturtypekarakteristiske vedplante, havtorn.

Naturtilstanden for grårisklit (2170) er langt overvejende god. Dette kan bl.a. tilskrives, at arealerne med grårisklit har naturlig dynamik og ingen eller få invasive arter.

Størstedelen af arealet med klitlavning (2190) er i god naturtilstand, endda med en lille del i høj naturtilstand. Det er bl.a. en bedre hydrologi, naturlig dynamik og en mere varieret vegetation, der adskiller disse arealer fra dem i moderat og ringe naturtilstand.

Arealer med enebærklit (2250) er i god naturtilstand bl.a. grundet en høj dækning af den naturtypekarakteristiske vedplante, enebær, middel dækning af dværgbuske og ingen eller få invasive arter.

Arealet med revling indlandsklit (2320) har en karakteristisk stor andel af dværgbuske, men er i moderat naturtilstand bl.a. pga. en stor andel af vedplanter og invasive arter.

Arealerne med våd hede (4010) er overvejende i god naturtilstand og kun ca. 5% er i moderat naturtilstand. Arealerne i god naturtilstand er generelt karakteriseret ved en god artssammensætning.

Hovedparten af arealerne med tør hede (4030) er i moderat naturtilstand, og få arealer er i ringe naturtilstand. Ca. 15% af arealerne er i god naturtilstand. Sammenlignet med arealerne i god naturtilstand, er arealerne i moderat og ringe naturtilstand generelt karakteriseret ved at have flere invasive arter, øget tilgroning med vedplanter og færre positive arter.

Godt en tredjedel af arealet med surt overdrev (6230) har en god naturtilstand. Det øvrige areal har en moderat naturtilstand. Arealerne i god naturtilstand er generelt karakteriseret ved en lav vegetation og stor grad af pleje. Arealerne i moderat naturtilstand er generelt karakteriseret ved en middelhøj vegetation og en mindre grad af pleje.

Godt 80% af arealerne med tidvis våd eng (6410) er i god naturtilstand. Disse arealer er generelt karakteriseret ved at have lav grad af afvanding og ingen eller få vedplanter og invasive arter. Arealerne i moderat naturtilstand er generelt karakteriseret ved at have en større andel af høje græsser og urter og større grad af afvanding.

Arealerne med hængesæk (7140) er alle i god naturtilstand, primært pga. en bedre artssammensætning.

Arealerne med tørvelavning (7150) er i god naturtilstand, bl.a. grundet partier med blottet substrat og fin dækning af de naturtypekarakteristiske arter.

Alle rigkær (7230) er i god eller høj tilstand. På godt 40 % af arealerne er der en begyndende tilgroning med vedplanter, mens andelen af invasive arter ikke udgør en truende mængde. Godt halvdelen af arealerne bliver plejet, men det er samtidig de arealer med højest dækning af vedplanter, så den fulde effekt af plejen er endnu ikke opnået.

Desuden er der kortlagt urtebræmmer (6430), men denne naturtype har ikke et tilstandssystem.

I området er der kortlagt stilkege-krat (9190), skovbevokset tørvemose (91D0), elle- og askeskov (91E0), bøg på mor med kristtorn (9120) og skovklit (2180).

Den primære skovnaturtype er stilkege-krat (9190). Der er registreret <1 stort træ/ha på omtrent 44% af arealet. Der er registreret 1-5 store træer/ha på omtrent 56% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på omtrent 56% af arealet. Der er registreret 6-10 stk. stående dødt ved/ha på omtrent 6% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på knap 40% af arealet. Der er registreret 6-10 stk. liggende dødt ved/ha på godt 5% af arealet.

I henhold til seneste Artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyperne.

For de resterende skovnaturtyper er der på størstedelen af arealerne registreret <1 eller 1-5 store træer pr. ha, <1 eller 1-5 stykker liggende dødt ved/ha, og <1 eller 1-5 stykker stående dødt ved/ha. Naturtyperne skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0) er naturtyper der er knyttet til områder med en høj grundvandsstand og dermed en hensigtsmæssig hydrologi og det er vurderet, at begge skovnaturtyper er påvirkede af afvanding.

Inden for området er der kortlagt 3 småsøer med habitatnaturtypen lobeliesøer (3110), 29 småsøer med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130), 3 småsøer med habitatnaturtypen kransnålgæsø (3140), 18 småsøer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150) samt 1 sø med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). Størstedelen af søerne er beregnet til god-høj naturtilstand, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler imod en fastholdelse af naturtilstanden i hhv. lobeliesøer (3110), søbred med småurter (3130), næringsrig sø (3150) og brunvandede søer (3160).

For en mindre del af søerne i området, som er beregnet i moderat naturtilstand, søbred med småurter (3130), næringsrig sø (3150), vurderes det, at de er truet af påvirkninger fra næringsstofbelastning.

Størstedelen af kransnålgæsøerne (3140) er beregnet til moderat naturtilstand, og det vurderes, at naturtypen i dette område generelt er truet af påvirkninger fra næringsstofbelastning.

Der er i området kortlagt 13 store søer. Af de store søer er 3 søer naturtilstandsvurderet til at have en god til høj økologisk naturtilstand, 2 andre store søer er vurderet til at have en moderat økologisk naturtilstand og 6 store søer er vurderet til at have ringe til dårlig økologisk naturtilstand. Naturtypen og dermed naturtilstanden for de sidste 2 af søerne er ukendt.

Habitatnaturtypen vandløb med vandplanter (3260) er registreret på 30 km i tilløb til Fiilsø, Henne Mølleå, Ralfsø Kanal, Fidde Strøm, VE4- Vandløb fra Kærgård og VA 22- Tilløb til Ål Enge.

Naturtypen strandeng (1330) er ikke registreret i tredje kortlægning. Det areal, der var kortlagt som strandeng ved anden kortlægning, er nu kortlagt som klithede med høj naturtilstand.

På udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området findes odder. Der er fundet spor/ekskrementer fra odder på 3 lokaliteter området. Fundene er gjort ved Vejers Okkerkanal, Markstrøm tilløb til Langsø samt ved Fidde Strøm. Der er registreret odder på de samme lokaliteter ved tidligere overvågninger. Det vurderes, at arten benytter området i langt større grad end illustreret ved overvågningen, og ud fra områdets karakter med mange små og middelstore vandløb, søer og uforstyrrede skjulesteder vurderes der at være en stabil forekomst af odder i området. Der vurderes således umiddelbart ikke at være trusler for artens forekomst i området. I henhold til DCE Aarhus Universitets NOVANA-afrapportering er odder udbredt i hele Jylland i både den atlantiske og den kontinentale biogeografiske region. Odder har øget sin udbredelse i den kontinentale biogeografiske region siden 2011-2012. Arten har nu en stabil bestand på Fyn og ses også sporadisk på Sjælland.

Fjordterne, rødrygget tornskade, blåhals, tinksmed, hedelærke og natravn har samlet set store bestande i de to fuglebeskyttelsesområder, mens trane og rørdrum har mindre, men stabile bestande. Plettet rørvagtel og dværgterne yngler uregelmæssigt, mens klyde og rørhøg ikke er fundet ynglende i de to fuglebeskyttelsesområder i forbindelse med overvågningen. De seks trækfuglearter ses alle, men bestandene er meget fluktuerende.

Inden for Natura 2000-området er der kortlagt i alt 32 levesteder for 7 arter af ynglefugle. Det drejer sig om følgende: Tinksmed (14), rørhøg (3), rørdrum (7) fjordterne (1), dværgterne (1), plettet rørvagtel (5) og klyde (1). Af disse 32 kortlagte levesteder er de 5 i høj tilstand, 17 i god tilstand, 9 i moderat tilstand og 1 i ringe tilstand. Fordelt på de fuglebeskyttelsesområder ser det således ud:

Der er kortlagt 14 levesteder for tinksmed. 13 levesteder i Fuglebeskyttelsesområde nr. 50 – Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og ét i Fuglebeskyttelsesområde nr. 56 – Fiilsø. Af disse 14 er der ét levested i høj tilstand, syv i god tilstand og seks i moderat tilstand. Grunden til, at nogle

kommer ud i moderat tilstand skyldes, at der kun er enkelte områder med mudderflader samt blankt vandspejl og lav vanddybde, hvor der samtidigt også er en lav vegetationshøjde langs bredzonen.

Der er kortlagt tre levesteder for rørhøg. Alle tre levesteder er i Fuglebeskyttelsesområde nr. 56 – Fiilsø. Alle tre er i god tilstand.

Der er kortlagt syv levesteder for rørdrum. Fire levesteder i Fuglebeskyttelsesområde nr. 50 – Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og tre i Fuglebeskyttelsesområde nr. 56 – Fiilsø. Af disse syv er der fire levesteder i høj tilstand, to i god tilstand og ét i moderat tilstand. Grunden til, at det ene kommer ud i moderat tilstand skyldes, hydrologien samt at området ikke er specielt stort.

Der er kortlagt ét levested for dværgterne. Levestedet er i Fuglebeskyttelsesområde nr. 50 – Kallesmærsk Hede og Grærup. Grunden til at levestedet kun er i ringe tilstand er, at placeringen er i et af de mest befærdede områder ved Blåvandshuk. Endvidere er levestedet ikke sikret mod prædatorer eller oversvømmelse.

Der er kortlagt 5 levesteder for plettet rørvagtel. to levesteder i Fuglebeskyttelsesområde nr. 50 – Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og tre i Fuglebeskyttelsesområde nr. 56 – Fiilsø. Af disse fem er der tre i god tilstand og to i moderat tilstand. Grunden til at to levesteder kommer ud i moderat tilstand skyldes de hydrologiske forhold, da begge områder ikke er våde nok til at være optimale for arten.

Der er kortlagt ét levested for klyde og fjordterne. Levestedet er i Fuglebeskyttelsesområde nr. 56 – Fiilsø. Levestedet er det samme for begge arter og består af 9 mindre øer i Fiilsø. Levestedet er i god tilstand.

På udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området findes fem arter, hvor der ikke findes et tilstandssystem. De fem arter er nedenstående:

Blåhals genindvandrede i 1992 som ynglefugl i Danmark efter ca. 100 års fravær. Siden starten af 1990'erne har bestanden af ynglende blåhals spredt sig fra Sønderjylland til store dele af Jylland, og de seneste år også til Fyn og Sjælland. Artens bestandsudvikling har således været meget positiv, hvilket har haft den konsekvens, at arten nu er medtaget på udpegningsgrundlaget for en lang række fuglebeskyttelsesområder. Arten er på udpegningsgrundlaget i begge fuglebeskyttelsesområder. Situationen er den samme for alle 8 fuglebeskyttelsesområder. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende blåhals stigende.

Natravn yngler i Natura 2000-området helt overvejende på heder med spredt bevoksning af fyrretræer og i åbne fyrre- og nåleskove på sandet jordbund. Bestanden vurderes at være stabil til stigende i Natura 2000-området. Arten er på udpegningsgrundlaget for begge fuglebeskyttelsesområder. Situationen er den samme for begge fuglebeskyttelsesområder. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende natravn stabil.

Hedelærke yngler i Natura 2000-området i åbne, sandede områder med lidt spredt vegetation, så som heder, klitheder og ryddede eller stormfaldne områder i nåleskove. Bestanden vurderes at være stabil til stigende i Natura 2000-området. Arten er på udpegningsgrundlaget for begge fuglebeskyttelsesområder. Situationen er den samme for begge fuglebeskyttelsesområder. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende hedelærke stigende.

Rødrygget tornskade yngler i en række mere eller mindre lysåbne naturtyper, herunder heder, overdrev, ryddede eller stormfaldne skovområder, ådale under tilgroning m.fl. Arten er på udpegningsgrundlaget i begge fuglebeskyttelsesområder, hvor arten kun er overvåget én gang. Af samme grund er det ikke muligt med tilstrækkelig sikkerhed at udtale sig om bestandsdynamikken lokalt. På baggrund af de store sammenhængende arealer med spredte buske og træer samt lav vegetation, vurderes det at artens krav til levested er tilgodeset. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende rødrygget tornskade stabil.

Trane yngler i Danmark i mere eller mindre åbne, uforstyrrede moser, hedemoser og andre vådområder. I de seneste år er den også registreret ynglende på selv meget små lokaliteter, hvor den kan have sin rede uden forstyrrelse fra rovdyr. Arten er kun på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde nr. 56 – Fiilsø. Bestanden vurderes at være stabil til stigende i fuglebeskyttelsesområdet. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende trane stigende.

Spidsand har haft en meget lille og begrænset forekomst indtil genetableringen af Fiilsø. Etableringen betød en rekordagtig optræden i 2012 med næsten 3.000 fugle. Efter den forekomst er arten igen blevet fåtallig i området, hvorfor det ikke er muligt at udtale sig med tilstrækkelige sikkerhed om bestandsudviklingen i området. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er bestandsudviklingen for arten stigende-fluktuerende.

Pibesvane har i overvågningsperioden fra 2004 til 2017 haft en fluktuerende men overordnet stabil forekomst i fuglebeskyttelsesområdet. Naturgenopretningen har betydet, at området for de gulnæbbede svaners vedkommende har ændret karakter. Førhen overnattede fuglene i Fidsø, hvorfra de fløj til fourageringsområder på de store åbne stubmarker rundt om Filsø Avlsgård. I dag bruger svanerne primært den gendannede sø som overnatningsområde og flyver til fouragering på landbrugsarealer øst for søen. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er pibesvane på landsplan ved alle de seneste tællinger i 2018-2019 udbredt over større dele af Jylland, men især i Sønder-, Midt- og Vestjylland.

Kortnæbbet gås har efter etableringen af Fiilsø stadig en stabil forekomst i fuglebeskyttelsesområdet, omend arten med etableringen af Fiilsø har mistet en del vigtige fødesøgningsarealer, da de nu er omdannet til vandflade. At tallene for nogen års vedkommende er meget lave vurderes at skyldes, at det er tal fra år, hvor arten ikke har været den primære del af overvågningen. Naturgenopretningen har betydet, at området for gæssenes vedkommende har ændret karakter. Førhen overnattede fuglene i Fidsø, hvorfra de fløj til fourageringsområder på de store åbne stubmarker rundt om Filsø Avlsgård. I dag bruger gæssene primært den gendannede sø som overnatningsområde og flyver til fouragering på landbrugsarealer øst for søen. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er bestandsudviklingen for arten stigende.

Sangsvane har i overvågningsperioden fra 2004 til 2017 haft en fluktuerende men overordnet stabil forekomst i fuglebeskyttelsesområdet. At tallene for nogen års vedkommende er meget lave vurderes at skyldes, at det er tal fra år, hvor arten ikke har været den primære del af overvågningen. Naturgenopretningen har betydet, at området for de gulnæbbede svaners vedkommende har ændret karakter. Førhen overnattede fuglene i Fidsø, hvorfra de fløj til fourageringsområder på de store åbne stubmarker rundt om Filsø Avlsgård. I dag bruger svanerne primært den gendannede sø som overnatningsområde og flyver til fouragering på landbrugsarealer øst for søen. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er bestandsudviklingen for arten stigende.

Grågås har efter etableringen af Fiilsø haft en stabil forekomst i fuglebeskyttelsesområdet, omend arten med etableringen af Fiilsø har mistet en del vigtige fødesøgningsarealer, da de nu er omdannet til vandflade. At tallene for nogen års vedkommende er meget lave vurderes at skyldes, at det er tal fra år, hvor arten ikke har været den primære del af overvågningen.

Naturgenopretningen har betydet, at området for gæssenes vedkommende har ændret karakter. Førhen overnattede fuglene i Fidsø Sø, hvorfra de fløj til fourageringsområder på de store åbne stubmarker rundt om Fiilsø Avlsgård. I dag bruger gæssene primært den gendannede sø som overnatningsområde og flyver til fouragering på landbrugsarealer rundt om søen. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er bestandsudviklingen for arten stigende.

Krikand har haft en meget lille og begrænset forekomst indtil genetableringen af Fiilsø. Efter en rekordagtig optræden i 2012 med 18.000 fugle har krikand haft en stabil forekomst i området. Arten fouragerer i tusindvis i de lavvandede dele af Fiilsø samt på de vådeste dele af engarealerne omkring søen. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er bestandsudviklingen for arten stigende-fluktuerende.

En række naturtyper og levesteder for arter og fugle, som området er udpeget for at beskytte, kræver vedvarende drift for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre naturtyper og levesteder i moderat til dårlig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at den gode naturtilstand på en stor andel af naturarealerne og den hensigtsmæssige drift af levesteder for bl.a. tinksmed, fjordterne og klyde ikke fastholdes eller forbedres. Manglende realisering af indsatsprogrammet i Natura 2000-planen kan desuden medvirke til, at fastholde enkelte levesteder for ynglefugle i moderat tilstand, hvor tilstanden er vurderet som moderat på grund af tilgroning.

Der er ligeledes risiko for at naturtilstanden ikke vil blive forbedret på bl.a. hede (4010 og 4030), hvor der arbejdes på, at forbedre naturtilstanden ved ændret drift eller pleje. Naturtilstanden vil givetvis heller ikke forbedres på hvid klit (2120), grå/grøn klit (2130) og tør hede (4030), da der er behov for en indsats mod invasive arter og fremadrettet sikring af hensigtsmæssig drift generelt. Naturtilstanden vil potentielt set heller ikke blive forbedret på bl.a. tidvis våd eng (6410), skovbevokset tørvemose (91D0) og elle-askeskov (91E0), hvor uhensigtsmæssig hydrologi er et problem. Generelt kan manglende pleje og fastholdelse af naturtypernes gode tilstand medføre en risiko for, at der ikke sikres levesteder for områdets mange arter, herunder fredede og rødlistede arter.

Hvis ikke indsatsen i programmet om udtagning af kulstoffoldige lavbundsjord, der kan være til gavn for odder, realiseres, kan en mulig positiv effekt på bl.a. odderens, pibesvanens og sangsvanens levesteder udeblive. Manglende realisering af denne indsats vil også medføre, at planen ikke bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.

Manglende realisering af indsatser som urørt skov og skovnaturtypebevarende drift og pleje kan yderligere betyde, at der ikke skabes flere skovstrukturer, der understøtter biodiversitet i skov, så som flere store træer og mere dødt ved og den deraf gavnlige effekt, for skovnaturtyper og arter tilknyttet skov, udebliver. Omvendt betyder den manglende realisering af indsatser, at stisystemer og våde skovnaturtyper ikke påvirkes ved at blive vådere, som følge af sikring af hensigtsmæssig hydrologi. Adgangsforhold vil derfor være uændret.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at den biologiske mangfoldighed i området generelt stagnerer. Dette kan for befolkningen betyde, at de

ikke får adgang til naturområder af højere kvalitet, samt at de rekreative aktiviteter, som f.eks. motion kan blive mindre attraktive, og dermed udebliver den positive effekt på befolkningens sundhed.

Der er endvidere risiko for, at landskabet vil fremstå mindre varieret og at det forventede bidrag til opfyldelse af fredningsformål og kumulative effekter udebliver. Endelig vil planens bidrag til realisering af vandområdeplanerne udeblive.

Hvis ikke planens indsats om pleje af de lysåbne arealer gennemføres, kan områdets kulturminde være truet af tilgroning.

1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

I dette afsnit beskrives de øvrige miljøforhold i og udenfor Natura 2000-området, der kan blive væsentligt berørt af Natura 2000-planen.

1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Natura 2000-planen indeholder indsatser, der skal sikre en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje i området hvilket bl.a. har til formål, at der skabes bedre vilkår for flere naturtypekarakteristiske arter og bedre levesteder for områdets fauna.

Herudover vurderes, udtagning af lavbundsarealer at kunne bidrage til, at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes. Samtidig kan Natura 2000-planen medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødsning, hvilket kan have en positiv effekt på naturtyper i området.

Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed, hvilket bl.a. kan ske ved udlægning af urørt skov. Dette vil medføre, at skovdriften ophører og i vidt omfang overlades til sig selv. Det kan potentielt være med til at fremskynde processen. Sådanne tiltag kan være veteranisering af træer og nedlæggelse af grøfter. Denne indsats samt indsatsen om, at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje, vil formodentlig være til gavn for skovnaturtyperne og flere af områdets arter og fugle.

Planens indsats om at sikre egnede levesteder for områdets fugle og arter samt udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.

Særlige arter i området er behandlet under afsnittet "Særlige arter".

1.4.2 Befolkningen

Natura 2000-området dækker et stort geografisk område og ligger i Varde Kommune, der har et indbyggertal på omtrent 49.600.

Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. Sikringen af den eksisterende natur kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som f.eks. vil kunne medføre en ændret drift på arealerne. Ligeledes kan udtagning af lavbundsjord

samt udlægning til urørt skov potentielt, og i mindre områder, få en indvirkning på befolkningen. Store dele af området er, gennem anden lovgivning, reguleret ift. færdsel og brug bl.a. i den sydlige del, hvor Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn udgør hovedparten af området.

Miljøstyrelsen arbejder på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i en væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Denne indsats vil også potentielt kunne medføre en ændring i adgangsforholdene.

1.4.3 Menneskets sundhed

Store dele af Natura 2000-området er et eftertragtet udflugtsmål grundet de store natur- kultur- og landskabsværdier, der er i området. Området anvendes bl.a. til fiskeri, vandring, cykling, ridning og andre friluft- og erhvervsmæssige aktiviteter herunder turisme. Natura 2000-planen har til formål, at sikre, at de beskyttede naturtyper og arter opnår gunstig naturtilstand på sigt. Natura 2000-planen vil potentielt kunne medføre, at den rekreative udnyttelse af områder, der er udlagt til urørt skov samt ved udtagning af lavbundsarealer, undtagelsesvist og på mindre områder påvirkes. Dette kan ligeledes gøre sig gældende på mindre områder i forbindelse med sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af naturarealerne.

For yderligere vurdering se også under emnerne "Befolkningen", "Fredninger, bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater".

1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer

Mulig etablering af ny natur på lavbundsarealer, kan bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes. Dette kan potentielt gøre områderne mere robuste over for ekstreme vejrforhold og klimaændringer.

Desuden kan planens indsats om udtagning af lavbundsarealer medvirke til at mindske udledningen af CO₂. Sikring af hensigtsmæssig hydrologi samt udtagning af lavbundslande og udlægning af urørt skov, vil potentielt kunne påvirke jordbunden til at blive vådere, samt reducere mængden af næringsstoffer der udledes til vandmiljøet. Disse indsatser kan således påvirke søer og vandløb positivt og bidrage til realisering af vandområdeplanen for området.

Samtidig kan Natura 2000-planens indsatser om lavbundsprojekter og sikring af hensigtsmæssig pleje, medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødsning.

Det vurderes at vedtagelse af planen ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.

1.4.5 Materielle goder og kulturarv

I dette Natura 2000-område er der bl.a. registreret fredede rundhøje og voldsted samt flere ikke fredede fortidsminder som veje.

Natura 2000-planens indsats omfatter pleje af de naturtyper, der findes på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, hvilket potentielt kan påvirke adgangen til og kvaliteten af områder, som har

betydning for lokalbefolkningen. Adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er beskrevet under emnerne "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Befolkningen" og "Menneskets sundhed".

Det vurderes, at realisering af planens indsatser potentielt kan påvirke kulturarv i form af bl.a. pleje af fortidsminder såsom rundhøje og voldsteder.

Det vurderes, at realisering af Natura 2000-planens indsatsprogram ikke vil have nogen væsentlig indflydelse på materielle goder i området, herunder betydning for fortidsminder, bygninger og arkitektur.

1.4.6 Landskab

Natura 2000-området er primært karakteriseret ved klitnaturtyper, hvor især klithede (2140) er udbredt og med Kallesmærsk Hede som den største. Området indeholder i mindre grad skovnaturtyper, hvor især Løvklitterne i Kærgård Klitplantage må fremhæves som værdifulde skovklitter (2180). Fiilsø blev i 2011 oversvømmet og genskabt, efter mange år med dræning og opdyrkning. Der blev tillige anlagt flere rævesikre kunstige øer til fremme af fuglelivet her.

Det vurderes, at Natura 2000-planen kan have en påvirkning på landskabet f.eks. hvis der udtages lavbundslande eller bliver udlagt urørt skov men også ved potentielt mindre pleje og hydrologiske projekter, kan landskabet påvirkes lokalt.

1.4.7 Arter

Natura 2000-planen indeholder mange indsatser, der skal sikre områdets habitatnaturtyper og arter bl.a. ved udlægning af urørt skov, hvilket vil medføre en påvirkning på disse samt en lang række af arter tilknyttet samme områder. Herunder mange sjældne arter som kortsporet blærerod og klokkeling-ugle og fredede arter som gulgrøn brasenføde, plettet gøgeurt og hjertelæbe samt bilag IV-arter som f.eks. markfirben og strandtudse.

Den specifikke indsats, der skal sikre tilstanden af levestederne for klyde kan potentielt også have en påvirkning på andre arter såsom fjordterne. Herudover er en af planens indsatser, at udtage lavbundslande, hvilket potentielt kan have en positiv effekt på en række fugle bl.a. pibesvane og sangsvane samt for odder. Da indsatserne i planen også forventes at forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder og områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, vil planen bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, som er tilknyttet disse områder.

Indsatserne med bekæmpelse af invasive arter og gennemførelse af en grundlæggende indsats på hedearealer vil også have en positiv effekt på mange arter i området her kan bl.a. nævnes hugorm og markfirben.

1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater

Inden for Natura 2000-området ligger flere fredede områder, hvor de to største er Fiil Sø og Grærup Langsø fredningerne. Fredningerne i området skal sikre de landskabelige-, naturmæssige- og kulturmæssige værdier.

Natura 2000-planen har til formål at sikre de naturtyper og arter, der findes på udpegningsgrundlaget for området. Realisering af planen eller dele heraf kan medføre, at én eller flere af områdets fredninger kan blive påvirket i mindre grad.

Der er ingen fredningsbekendtgørelser eller vildtreservater i området.

1.5 Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er beskrevet i basisanalysen, der danner grundlag for udkast til Natura 2000-planen for området. Planens mål er at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak kan påvirke næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdeposition. Næringstilførsel på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan påvirke naturindholdet i Natura 2000-områder i dette område gør det sig gældende for søer under 5 ha. Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter forsvinder og erstattes af højt voksende arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold.

Forøget næringsindhold kan desuden i kombination med manglende drift, medføre at og at området gror til. Tilgroning med høje græsser, urter og vedplanter forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturtypekarakteristiske vegetation erstattes af en mere artsfattig vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrencesterke arter.

Fjernelse af hugstmodne træer og dødt ved i skove betyder, at skovene kommer til at rumme relativt få gamle træer og relativt lidt dødt ved, hvilket forringer levesteder for skovtilknyttede arter, herunder bl.a. mange vedboende svampe og biller. Ifølge den seneste artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyper.

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig hurtigt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Invasive arter er særlig et problem i kyst- og klitnaturtyperne hvid klit (2120), grå/grøn klit (2130), klithede (2140), klitlavning (2190), revling-indlandsklit (2320) samt på surt overdrev (6230) og på de tørre heder (4030).

Inddæmning og kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrencesterke arter.

For ynglefuglenes vedkommende er der foretaget levestedskortlægning for syv arter. For langt de fleste af disse er tilstanden af levestederne beregnet til at være i høj eller god tilstand. Enkelte af de kortlagte levesteder er i moderat tilstand, hvilket primært skyldes især risiko for prædation, færdsel og tilgroning. Overordnet set vurderes der ikke at være væsentlige trusler mod de syv ynglefugles fortsatte forekomst i området.

For trane, rødrygget tornskade, blåhals, hedelærke og natravn, hvor der ikke er sket en levestedskortlægning, vurderes der ligeledes ikke at være væsentlige trusler.

For de udpegede trækfugle er vandområderne inden for området vigtige som levesteder, hvilket især gælder i forbindelse med rast og overnatning, da arterne ofte finder føde på græs- og

landbrugsarealer både i og uden for området. Da fuglene kan raste forholdsvist uforstyrret vurderes der ikke at være væsentlige trusler for de udpegede trækfugles fortsatte forekomst i området.

1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området

I dette afsnit redegøres der for, om planen, med dens indsatser, potentielt vurderes at forværre eller afhjælpe ovennævnte trusler.

Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven. Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne.

Natura 2000-planen indeholder en indsats om etablering af og fastholdelse af pleje på de lysåbne naturtyper. Denne indsats vil medvirke til at bekæmpe tilgroning inden for Natura 2000-området på bl.a. grå/grøn klit (2130), gråsklit (2170), revling-indlandsklit (2320), rigkær (7230), tidvis våd eng (6410), surt overdrev (6230) og hængesæk (7140). På hedearealer (4030 og 4010) gennemføres en grundlæggende indsats.

For skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje og planen indeholder en indsats om at udlægge urørt skov. Disse indsatser forventes at forbedre tilstanden af områdets skove og hermed forbedre levesteder for skovtilknyttede dyr, planter og svampe.

Planen indeholder en indsats om bekæmpelse af invasive arter samt en generel indsats om etablering af og fastholdelse af pleje på de lysåbne naturtyper. Dette vil medvirke til at bekæmpe de invasive arter inden for Natura 2000-området.

Udtagning af lavbundsjord kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Alt efter beliggenhed, kan det også bidrage til at randpåvirkningerne af naturen, fra tilstødende arealer med landbrugsdrift, mindskes. En sådan udtagning kan ligeledes være til gavn for arter tilknyttet våde naturtyper.

Etablering af hensigtsmæssig hydrologi samt fastholdelse af de indsatser, der er gennemført for at forbedre hydrologien fra 2016-2021, vil bidrage til at stabilisere naturtilstanden og mindske behovet for en vedvarende indsats i de beskyttede naturtyper, der stiller særlige krav til hydrologien herunder klitlavning (2190), tidvis våde enge (6410) elle- og askeskove (91E0) og skovbevoksede tørvemoser (91D0).

1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål

Danmark har tilsluttet sig en række internationale konventioner indeholdende miljøbeskyttelsesmål, hvis indhold i en lang række tilfælde er indarbejdet i lovgivningen. For EU-lovgivningen gælder generelt, at den er implementeret i dansk lovgivning. Danmark har bl.a. ratificeret Ramsarkonventionen og Biodiversitetskonventionen. Biodiversitetskonventionens formål er bl.a. at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares. Formålet med Ramsarkonventionen er at beskytte vådområder med en særlig betydning for fugle. Danmark har udpeget 28 Ramsarområder, der alle indgår i EU's fuglebeskyttelsesområder. Ramsarområderne er dermed en del af det danske Natura 2000-netværk.

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven, lovbekendtgørelse nr. 119 af 26. januar 2017 med senere ændringer. Planen vil sikre, at areal og tilstand af kortlagte naturtyper og levesteder for omfattede arter ikke går tilbage

eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne for tredje planperiode.

1.7 Planens indvirkning på miljøet

Natura 2000-planens indsats vedrører hovedsageligt forbedring af allerede eksisterende og beskyttet natur, idet evt. forbedrede vandforhold for naturarealer og eventuel udtagning af kulstofholdige lavbundsjord har en positiv effekt på særligt biodiversitet, men også i forhold til vand- og klimamål.

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021, bilag 4.

Der er indledningsvist i den strategiske miljøvurdering redegjort for planens indvirkning på miljøet over landegrænser.

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen påvirkning	Redegør for indvirkning
Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	X		<p>Natura 2000-planen medvirker generelt til at sikre, at flora, fauna og biologiske mangfoldighed bevares og forbedres, idet planen medvirker til at skabe gunstige forhold for naturen.</p> <p>I Natura 2000-område N84 vil gennemførelse Natura 2000-planens indsatser med en grundlæggende indsats på hedearealer samt en generel sikring og etablering af hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, føre til en generel forbedring af naturgrundlaget, og dermed på sigt en forbedring af naturtilstanden på habitatnatur og levesteder for ynglefugle bl.a. grå/grøn klit (2130), grårisklit (2170), revling-indlandsklit (2320), rigkær (7230), tidvis våd eng (6410), surt overdrev (6230) og hængesæk (7140). På hedearealer (4030 og 4010). Indsatsen om, at bekæmpe invasive arter vil ligeledes, have en positiv effekt på områdets naturtyper og arter herunder især hvid klit (2120), grå/grøn klit (2130) samt på de tørre heder (4030). Dette vil samtidig sikre en stor del af den § 3 beskyttede natur i området samt bedre levesteder for de arter, der lever i tilknytning til disse. Herunder kan nævnes bilag IV-arterne strandtudse og markfirben samt fredede arter såsom maj gøgeurt og hjertelæbe.</p>

		<p>Hertil kommer en lang række andre sjældne arter f.eks. insekter herunder dagsommerfugle og guldsmede, fugle, vandplanter, mosser og svampe.</p> <p>Udlægning af områder til urørt skov samt udtagning af lavbundsjord, kan bidrage til, at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes. Dette kan have en positiv effekt på flere naturtyper og arter, der lever her. Ved ophør af drift i skoven, vil der over tid ske en ændring i bl.a. mængden af dødt ved og andelen af store træer, hvilket er faktorer, der har betydning for biodiversiteten, da mange insekter, svampe og laver er tilknyttet gamle, rådne og døde træer samt de skovlysninger, der ofte vil forekomme i urørte skove. Indsatsen om at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje vil ligeledes kunne bidrage til, at skabe bedre forhold for nogle af områdets arter ligesom planens indsats om at sikre egnede levesteder for områdets fugle og arter samt udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.</p> <p>Udtagning af lavbundsjord, etablering af hensigtsmæssig hydrologi samt pleje af naturarealerne kan i enkelte og sjældne tilfælde medføre en negativ påvirkning af enkelte arter eller naturtyper. F.eks. kan en ændring i hydrologien i elle-askeskove (91E0) og skovbevoksede tørvemoser (91D0), hvor disse bliver vådere medføre at bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af den ændrede vandstand.</p> <p>Græsning vil alt efter intensitet og typen af græssere, potentielt kunne påvirke følsomme forekomster af f.eks. rigkær (7230), surt overdrev (6230) og hængesæk (7140). Normalt vil en</p>
--	--	--

			<p>påvirkning af følsomme forekomster af naturtyper eller levesteder for arter kunne undgås ved at regulere græsningstrykket eller frahegne de følsomme naturtyper og/eller levesteder for arter, der findes i området. I dette område gælder det f.eks. forekomster af hængesæk, som vurderes at være følsom over for pleje med græsning.</p> <p>For vurdering ift. specifikke arter henvises til emnet omkring "særlige arter".</p>
Befolkningen	X		<p>Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. Sikringen af den eksisterende natur kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som f.eks. vil kunne medføre en ændret drift på arealerne.</p> <p>Der er offentlig adgang til store dele af området. Visse indsatser f.eks. potentielle hydrologiprojekter, lavbundsprojekter og udlægning til urørt skov, vil i mindre områder og på bestemte tidspunkter af året, kunne medføre ændringer i adgangen til delområder indenfor Natura 2000-området. En evt. udlægning af arealer til urørt skov vil i de statsejede skove ikke ændre på procedurer for håndteringen af risikotræer, ligesom at brandbælter vil blive vedligeholdt de nødvendige steder og det vurderes dermed ikke at have nogen væsentlig indvirkning på befolkningens sikkerhed eller trafikale tilgængelighed. Der er offentlig adgang til store dele af området men færdslen begrænses dog i perioder i store dele af Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn.</p> <p>Ændringer af hegning i forbindelse med ændret eller nyetableret pleje, etablering af hensigtsmæssig hydrologi, udlægning af urørt skov samt udtagning af lavbundsjord, vil</p>

		<p>ligeledes potentielt kunne betyde ændrede adgangsforhold i mindre områder, pga. mere fugtige forhold, væltede træer og hegn.</p> <p>Miljøstyrelsen arbejder på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Denne indsats vil i mindre områder og på bestemte tidspunkter af året også potentielt kunne medføre en ændring i adgangsforholdene, men påvirkningen vurderes ikke at være væsentlig.</p> <p>Planen vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser.</p> <p>Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.</p>
<p>Menneskers sundhed</p>	<p>X</p>	<p>Store dele af N84 er et eftertragtet udflugtsmål grundet de store naturkultur- og landskabsværdier, der er i området. Derfor udnyttes store dele af de store sammenhængende klitheder, heder, søer og skove, til rekreative aktiviteter, som bidrager til menneskets sundhed. Planens indsatser om pleje og udlægning af områder til urørt skov samt udtagning af lavbundsjord, vil understøtte og udbygge den gode formidling, der allerede er i området og derigennem skabe incitament til en større rekreativ udnyttelse af områderne, med hensyntagen til de natur- og kulturværdier, der er.</p> <p>Planen medvirker til at sikre de beskyttede naturtyper i området således, at naturen her på sigt opnår en god-høj kvalitet. Naturområder af god-høj kvalitet er af betydning for den rekreative udnyttelse af området, og dermed menneskers sundhed dels ved det fysiske men også ved det, at en bedre og mere varieret natur generelt</p>

			<p>har en positiv effekt på menneskets sundhed.</p> <p>Der kan dog jf. beskrivelsen i emnet "Befolkningen" i mindre områder og på visse tidspunkter af året, være en ændret adgang til arealerne. Det vurderes, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet vil bidrage positivt hertil.</p> <p>Det vurderes, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet vil bidrage positivt til dette. Sikringen af beskyttet natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt.</p> <p>For yderligere vurdering se også under emnet "Befolkningen".</p>
Jordbund	X		<p>Natura 2000-planens indsatser om lavbundsprojekter og sikring af hensigtsmæssig pleje kan medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødskning, hvilket på sigt kan forbedre naturtilstanden i området. En udpining vil på sigt øge sandsynligheden for indvandring af en artsrig flora og fauna, da en meget stor del af især de sjældnere arter er tilknyttet næringsfattige forhold.</p> <p>Se desuden vurderinger i skemaet under "Vand" og "Flora, fauna og biologisk mangfoldighed".</p>
Vand	X		<p>Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne. Sikring af hensigtsmæssig hydrologi og pleje, samt udtagning af lavbundslande og udlægning af urørt skov vil potentielt kunne få betydning for overflade- og grundvand i form af udledning af en lavere mængde næringsstoffer til vandmiljøet. Dermed vil planen bidrage til realisering af vandområdeplanerne, der sigter mod god miljøtilstand i de danske vandområder. I urørte skove er</p>

			<p>frit strømmende vand og naturlige fluktuationer i vandstanden vigtige processer, der er med til at skabe variation og dynamik.</p> <p>Det vurderes, at indsatserne i planen potentielt kan forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder.</p>
Luft		X	<p>Det vurderes, at Natura 2000-planens indsatser for forbedring af de beskyttede naturtyper og arter ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.</p>
Klimatiske faktorer	X		<p>Indsatser i Natura 2000-planen, som for eksempel hydrologiprojekter og udtagning af lavbundslande, kan potentielt medvirke til at mindske udledningen af CO₂, idet tidligere drænede jorde igen vandmættes, og derfor frigør mindre CO₂. Desuden kan indsatserne også gøre områderne mere robuste over for ekstreme vejrforhold og klimaændringer, ved at bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer og evt. mindske randpåvirkning.</p>
Materielle goder		X	<p>Det vurderes, at indsatser i Natura 2000-planen ikke vil påvirke materielle goder idet at realisering af indsatsprogrammet ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede befolkning eller lokalbefolkninger. Fortidsminder, kulturarvsarealer, og adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er vurderet under emnet "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv", "Befolkningen", "Menneskets sundhed" og/eller "Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater".</p>
Landskab	X		<p>Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien ved at give mulighed for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper.</p>

			<p>Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien ved at give mulighed for et mere varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper. Udtagning af lavbundslande samt udlægning til urørt skov vil også kunne føre til ændringer i landskabet. I de urørte skove vil der med tiden ske ændringer i skovstrukturen, hvor der potentielt kan blive flere lysninger, mere våd skov, mere dødt ved og flere store træer som vil opfattes anderledes. En mulig indsats i skovene er, at der kan blive fjernet ikke-hjemmehørende arter, for at give plads til hjemmehørende arter. Skovene vil fortsat bevares som skov, hvorved landskabet overordnet ikke vil ændres men lokalt vil det ændre udseende, bl.a. ved at være mere lysåbne.</p>
Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv.	X		<p>I dette Natura 2000-område er der bl.a. registreret fredede rundhøje og voldsted samt flere ikke fredede fortidsminder som veje. Planens indsatser modvirker tilgroning af fortidsminder, og medvirker dermed til at sikre kulturarven og vurderes at have en positiv påvirkning på dette. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen berører ikke områder omkring kirker, mindesmærker eller andre menneskabte værdier, hvorfor planen vurderes ikke at påvirke øvrig kulturarv, herunder arkitektonisk og arkæologisk arv.</p>
Arter	X		<p>Det vurderes, at indsatser om udtagning af lavbundsland vil medvirke til, at sikre og forbedre levesteder for en række fugle bl.a. pibesvane og sangsvane samt for odder, der er på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området. Da indsatserne i planen også forventes at forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder og områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, vil planen bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, som er tilknyttet disse områder som for</p>

			<p>eksempel kortsporet blærerod, strandtudse og gulgrøn brasenføde.</p> <p>En udtagning af lavbundsjarde vil, alt efter beliggenhed og omfang af projekterne som endnu ej kendes, potentielt kunne skabe bedre levesteder for odder men også potentielt kunne påvirke yngle- og rasteområder for bilag IV-arter som f.eks. strandtudse. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere. Det vurderes i denne sammenhæng, at en del af Natura 2000-planens indsatser, vil kunne medføre, at det de generelle forhold for strandtudse forbedres f.eks. ved at sikre en hensigtsmæssig drift og hydrologi.</p> <p>Den grundlæggende og specifikke indsats med forbedring af naturtilstanden på hedearealerne samt bekæmpelse af invasive arter, forventes at være positiv for flere af arterne på udpegningsgrundlaget og arter, der findes i området som f.eks. markfirben, klokkelyng-ugle, plettet gøgeurt og hjertelæbe. Indsatsen med at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje bør være til gavn for tinksmed, trane og odder.</p> <p>Tilstanden af levestederne for klyde sikres, således at 75% af de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet, hvilket også vil være til gavn for fjordterne.</p>
Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater	X		<p>Inden for Natura 2000-området ligger flere fredede områder, hvor de to største er Fiil Sø og Grærup Langsø fredningerne. Fredningerne i området skal sikre de landskabelige-, naturmæssige- og kulturmæssige værdier.</p> <p>Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for området, har overordnet til formål, at sikre de eksisterende naturværdier, og indeholder ikke</p>

			indsatser, der vil være i strid med de fredninger, der er i området. Planen vurderes i stedet, at complimentere og bygge videre på de fredninger mv. der findes i området og således bidrage positivt til disse. Der er ingen fredningsbekendtgørelser eller vildtreservater i området.
Kumulative effekter	X		Natura 2000-planen har til formål at sikre og forbedre naturkvaliteten og habitater for arter på området udpegningsgrundlag. Evt. realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning i samspil med konkrete projekter.

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen Natura 2000-planens retningslinjer. For så vidt angår modstridende naturinteresser henvises til Natura 2000-planens afsnit 3.3. Se i øvrigt afsnit om grundlag for prioriteringer nedenfor.

Planen indeholder en indsats om, at arbejde for at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje, hvor hederne (4010 og 4030) har særligt fokus. Der arbejdes på, at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i området natur. Der arbejdes desuden for at sikre egnede levesteder for området fugle eller arter samt der planlægges gennemført en særlig indsats mod invasive arter i bl.a. hvid klit (2120), grå/grøn klit (2130) samt på de tørre heder (4030).

Planen indeholder en specifik indsats om udlægning til urørt skov, hvilket kan medføre en ændret adgang til områder i visse perioder af året, hvor jordbunden vil være mere fugtig og besværliggjort af nedfaldne grene og væltede træer uden for stierne. Hvor staten udlægger urørt skov vil adgangen til området blive sikret gennem fortsat vedligeholdelse af veje, stier og friluftsfaciliteter i skovene vil fortsat være tilgængelige. På private arealer der udlægges til urørt skov vil de generelle adgangsregler som følger af Lov om naturbeskyttelse, fortsat gælde.

Det vides endnu ikke om og hvor, der eventuelt udlægges urørt skov, men det vil potentielt kunne medføre en påvirkning af elle- og askeskove (91E0) samt skovbevokset tørvemose (91D0), der bliver vådere og hvor bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af den ændrede vandstand. Sådan en påvirkning vil f.eks. kunne håndteres ved at følsomme forekomster af naturtypen sikres udeladt af arealet som udlægges til urørt skov.

Planen indeholder en indsats om at sikre sammenhæng i området natur, samt sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. Ved såvel pleje af eksisterende natur, udlægning af urørt skov samt ved udtagning af landbrugsarealer til natur, vil dette ske efter aftaler mellem lodsejeren og kommunerne og/eller Naturstyrelsen og mod økonomisk kompensation

gennem eksisterende og kommende tilskudsordninger vedrørende plejeindsatser og lavbundsarealer samt aftaler om urørt skov.

Planen indeholder en indsats om udtagning af kulstofholdig lavbundsgrunde. En udtagning af lavbundsgrunde vil, alt efter beliggenhed og omfang af projekterne som endnu ej kendes, potentielt kunne påvirke yngle- og rasteområder for bilag IV-arter som f.eks. strandtudse. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere. En negativ påvirkning af levesteder for strandtudse vil kunne undgås ved f.eks. at sikre tilstrækkeligt med egnede raste- og ynglesteder på det tidspunkt projektet realiseres, ligesom en nøje planlægning af anlægsfasen af projektet på bestemte tidspunkter af året, samt evt. brug af paddehegn, vil kunne forebygge ødelæggelse af yngle- og rasteområder, samt påvirkning af bestanden af strandtudse. Evt. etablering af erstatningsbiotoper vil ligeledes kunne sikre opretholdelse af den økologiske funktionalitet for arten.

Græsning vil alt efter intensitet og typen af græssere, potentielt kunne påvirke følsomme forekomster af f.eks. rigkær, surt overdrev og hængesæk. Normalt vil en påvirkning af følsomme forekomster af naturtyper eller levesteder for arter kunne undgås ved at regulere græsningstryk eller frahegne de følsomme naturtyper og/eller levesteder for arter, der findes i området. I dette område gælder det f.eks. forekomster af hængesæk, som vurderes at være følsom over for pleje med græsning.

1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planerne udarbejdes som følge af habitatdirektivets artikel 6. stk. 1, som fastslår, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket bl.a. kan indebære udarbejdelse af hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler. I Danmark udarbejdes Natura 2000-planer, som angiver overordnede og konkrete mål for lokaliteterne, indsatsprogram med retningslinjer og evt. mulighed for prioritere mellem forskellige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget ved realisering af indsatsprogrammet.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem frivillige og lokale indsatser. Natura 2000-planen udarbejdes på baggrund af en basisanalyse, der bl.a. præsenterer data, redegør for relevante trusler og naturtilstanden. Natura 2000-planen danner efterfølgende grundlag for udarbejdelsen af en Natura 2000-handleplan. Natura 2000-handleplanen udarbejdes af kommunale og andre ansvarlige myndigheder, og har fokus på de forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Der kan således ikke i forbindelse med Natura 2000-plan foretage en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da Natura 2000-planer ikke fastlægger hvor den konkrete indsats skal gennemføres. Miljøvurderingen er gennemført ud fra tilgængelig viden, bl.a. de oplysninger der fremgår af basisanalysen, udkast til Natura 2000-planen og det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

I de seneste basisanalyser (offentliggjort juni 2020) redegøres der for relevante trusler, og dermed at der fortsat er behov for indsatser for at sikres den nuværende naturtilstand og på sigt opfylde habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivets mål. I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed bl.a. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundsgrunde. Derudover er der fokus på sikring af den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer,

bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering.

Overvejelserne har ført til, at der i forslag til Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 84 planlægges gennemført en særlig indsats for heder samt klyde. Desuden planlægges gennemført en indsats mod invasive arter bl.a. i naturtyperne hvid klit (2120) og tør hede (4030). Derudover planlægges der en gennemførelse af indsatser, der skal sikre områdets robusthed via udlægning til urørt skov og udtagning af lavbundsjord.

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremmer herved den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype, fugl eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper, fugle eller arter. For området er der foretaget følgende valg:

Mindre dele af klitlavningerne (2190) er kortlagt som mosaik med tørvelavning (7150) pga. forekomst af plantesamfund med næbfrø og soldug. En udvidelse af arealet med tørvelavning (7150) i klitlavningerne (2190) vil generelt øge artsdiversiteten og naturtilstanden af det samlede areal. I disse tilfælde opprioriteres tørvelavning (7150) på bekostning af klitlavning (2190).

Havtornklitter (2160) bør ikke brede sig yderligere på bekostning af grå/grøn klit (2130).

Lysåbne klitnaturtyper prioriteres generelt over yngre skovklitter (2180), dog søges ældre veludviklede skovklitter (2180) bevaret.

I visse tilfælde kan en udvidelse af rigkær (7230) betyde en indskrænkning af arealet af habitatnaturtyperne skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskove (91E0), hvor disse er opstået ved tilgroning af tidligere lysåbne enge og moser. Hvor der er tale om meget unge birke-, elle- og askeskove, som enten er plantede eller opstået ved tilgroning af tidligere lysåbne rigkær (7230), prioriteres hensynet til at skabe større sammenhængende arealer med rigkær (7230). Rydning af elle- og askeskove (91E0) og skovbevokset tørvemose (91D0) til genskabelse af rigkær (7230) kan ske under forudsætning af, at arealet af skovnaturtyperne opretholdes på nationalt biogeografisk niveau. Gamle og veludviklede forekomster af elle- og askeskov (91E0) og skovbevoksede tørvemoser (91D0) bevares.

1.10 Overvågning

Resultatet af Natura 2000-indsatsen i forhold til udpegningsgrundlag og naturtilstanden bliver fulgt op på gennem det nationale overvågningsprogram, NOVANA, som Miljøministeriet er ansvarlig for. Desuden afreporterer Danmark bevaringsstatus vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen bygger på kortlægningsdata og udgør det nuværende vidensgrundlag om status for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Basisanalysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art, fugl og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

Resume

Strategisk MiljøVurdering for forslag til Natura 2000-plan 2022-2027 for Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage (nr. 84). Miljøvurderingen sammenfatter Natura 2000-planforsalgets påvirkning af miljøet

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk